

Əliməmməd Nuriyev
Milli Məclisin üzvü,
«Konstitusiya» araşdırmalap Fondunun prezidenti

«Korrupsiyaya qarşı mübarizə şəqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun şərhı

Problemə ümumi baxış

Dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra hüquq və qanunvericilik sistemini, dövlət idarəçiliyini, ümumiyyətlə, dövlət və cəmiyyət həyatının müxtəlif sahələrini əhatə edən islahatların həyata keçirilməsinə baxmayaraq, Azərbaycan Respublikasında sosial-iqtisadi, siyasi və sair problemlər hələ də yetərincədir. Totalitarizm dövründən miras qalmış ənənələrin və düşüncə tərzinin aradan qaldırılması ilə bağlı cətinliklər, iqtisadiyyatın aşağı inkişaf səviyyəsi və siyasi qeyri-sabitlik, qanunvericiliyin və hüquq sisteminin mükəmməl olmaması, vətəndaş cəmiyyətinin və demokratik siyasi ənənələrin zəif inkişafı, əhalinin hüquq düşüncəsinin aşağı səviyyəsi, məhkəmə sisteminin müasir standartlardan uzaq olması, kadrların seçilməsi, yerləşdirilməsi və təyin olunması ilə bağlı mexanizmlərin səmərəsizliyi, məmurların qanunlara deyil, rəislərə tabe olmaq ənənələrinin hələ də qalması, vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə hallarının yüksək olması, dövlət məmurlarının maddi-sosial təminatının aşağı səviyyəsi korrupsiya üçün münbit şərait yaradır. Keçid dövrünü yaşayan, modernləşmək mərhələsində olan cəmiyyətlərdə, o cümlədən Azərbaycanda bu problem daha qabarıq şəkildə özünü büruzə verir, korrupsiyanın dinamikası, səviyyəsi və miqyası daha da artır. Korrupsiyanın geniş vüsət alması, onun ictimai-siyasi-iqtisadi həyatın bütün sahələrinə nüfuz etməsi dövlətin və cəmiyyətin inkişafına əngəllər törədir, ölkədə gedən demokratik proseslərə və vətəndaş cəmiyyəti quruculuğuna ciddi zərbələr vurur, dövlət orqanlarının, иътимаи institutların səmərəli və

qanunauyğun fəaliyyətinə mane olur və son nəticədə dövlətə və dövlət orqanlarına, demokratik və ümumbəşəri dəyərlərə insanların inamını sarsıdır. Korrupsiya, xüsusilə də iri miqyaslı korrupsiya bir qayda olaraq ölkənin iqtisadi və maliyyə resurslarının əhəmiyyətli hissəsini təşkil edən böyük həcmli vəsaitlərlə əlaqədar olduğundan, həmin vəsaitlərin kənara axını ictimai-siyasi sabitliyə, sosial-iqtisadi inkişafa və bütövlükdə cəmiyyətin maraqlarına ыидди ziyan vurur.

Ümumiyyətlə, korrupsiya hər yerdə və hər zaman məhz siyasi, iqtisadi, hüquqi və sosial problemlərin nəticəsi kimi meydana çıxır. Ейни заманда korrupsiya həmin problemlərin həllinə mane olur, bu problemləri daha da dərinləşdirir və kəskinləşdirir. Başqa sözlə, korrupsiya ilə onu doğuran problemlər arasında qarşılıqlı şərtləndirmə effektinə malik əlaqə mövcuddur. Bu baxımdan korrupsiyanı doğuran problemlərin həll edilməsi, korrupsiyanın qarşısının alınması və ona qarşı mübarizə aparılması istiqamətində tədbirlər eyni zaman kəsiyində və kompleks həyata keçirilməlidir.

Azərbaycanda korrupsiyanın qarşısının alınması və korrupsiyaya qarşı mübarizə yönündə tədbirlər.

Azərbaycanda korrupsiyanın qarşısının alınması və korrupsiyaya qarşı mübarizə ilə bağlı müvafiq qanunvericilik bazasının yaradılmasına yönəlmiş bir sıra tədbirlər görülmüşdür. Bunlardan yalnız son dövrlərdə qəbul edilmiş və problemə bilavasitə aidiyyəti olan «Dövlət rulluğu ыаqqında», «Korrupsiyaya qarşı mübarizə ыаqqında» Ganunları və «Korrupsiyaya qarşı mübarizə ызrə Dövlət Proqramı»nı, həmçinin Azərbaycan Respublikasının korrupsiya qarşı mübarizə ilə bağlı bir neçə beynəlxalq sənədə, o cümlədən Avropa Şurasının «Korrupsiya иля ялаqədar ыınayət məsuliyyəti ыаqqında», «Korrupsiya иля ялаqədar мүлki-хүquqi məsuliyyət ыаqqında» və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının «Transmilli мütəşəкkil ыınayətkarlığа qarşı» Konvensiyalarına qoşulmasını, «Korrupsiyaya qarşı BMT Konvensiyası»nı imzalamasını qeyd etmək olar. Dövlət orqanları ilə vətəndaşlar arasında münasibətlərin prosedur qaydalarını və prinsiplərini müəyyən edən «İnzibati исraat ыаqqında», «Informasiya azadlığı ыаqqında» Ganun

layihələri Milli Məclis tərəfindən müzakirə edilir. İnstitusional strukturların yaradılmasına cəhd göstərilmiş və Dövlət Qulluğunu İdarəetmə Şurası (ictimai əsaslarla fəaliyyət göstərən) yanında korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Komissiya və Baş Prokurorluğun nəzdində korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsi təşkil olunmuşdur. Lakin bu tədbirlər korrupsiyanın qarşısının alınması və korrupsiyaya qarşı mübarizə üçün kəmiyyətcə yetərli və keyfiyyətcə adekvat sayıla bilməz. Çünki Azərbaycanda korrupsiyanın miqyası və dinamikası, onun cəmiyyətin və dövlətin təşkilatçıları üçün daha fundamental tədbirlərin işlənilməsinə və hazırlanmasına daha böyük tələb edir. Bu baxımdan aşağıdakı prioritet istiqamətləri özündə ehtiva edən konsepsiyanın hazırlanması zəruridir:

- a) cəmiyyətdə korrupsiyanın real səviyyəsinin müəyyən edilməsi;
- b) korrupsiyaya şərait yaradan siyasi, hüquqi, iqtisadi və sosial problemlərin aşkar və təhlil edilməsi;
- c) səmərəli idarəetmə sisteminin yaradılması;
- ç) əlverişli biznes və investisiya mühitinin yaradılması, vergi və dövlət rüsumları sisteminin təkmilləşdirilməsi;
- e) istisnasız olaraq bütün dövlət orqanlarının fəaliyyətində şəffaflığın təmin edilməsi;
- и) ictimai nəzarətin təşkili və dövlət orqanlarının fəaliyyətinə şamil olunması;
- я) idarəçilik sahəsində maraqların toqquşmasını tənzimləyən qanunvericilik aktlarının, gəlirlərin, etibarlı rüsumların və digər qanunvericilik aktlarının hazırlanması;
- o) normativ-hüquqi aktların korrupsiyaya şərait yaratması (korrupsiogen olması) baxımından təhlili və bununla bağlı müvafiq strukturun təşkil olunması;

л) korrupsiyaya qarşı bilavasitə səmərəli mübarizənin həyata keçirilməsi məqsədiylə müstəqil institusional strukturun yaradılması və bu strukturda çalışan şəxslərin тярряфсизлийинин təmin edilməsi;

м) korrupsiya щалларынын криминал ямял сайылмасы вя бу сащядя hüquqi məsuliyyətin müəyyən edilməsi;

н) vətəndaşların müraciətlərini qəbul edən və sonradan aidiyyəti цнванлара göndərən müvafiq strukturun yaradılması (vahid pəncərə prinsipinin tətbiq edilməsi);

р) cəmiyyətin korrupsiya ilə bağlı maarifləndirilməsi və korrupsiyaya qarшы мцбаризяйя səfərbər edilməsi;

с) bu konsepsiyanın kompleks həyata keçirilməsi ilə bağlı təşkilati–hüquqi mexanizmlərin müəyyən edilməsi.

Təbii ki, bu tədbirlər siyahısı mütləq deyil və bunu genişləndirmək, təkmilləşdirilmək mümkün və zəruridir. Daha çox preventiv xarakter daşıyan və korrupsiyanın qarşısının alınmasına yönəlmiş həmin tədbirlər kompleks həyata keçirilmədən, artıq baş vermiş fakta qarşı mübarizəni nəzərdə tutan «Korrupsiyaya qarşı mübarizə щаqqında» Qanunun bu sahədə səmərə verəcəyinə inam çox azdır. Və həmin qanunun mükəmməl olmaması bu inamı daha da azaldır.

Korrupsiyaya Qarşı Mübarizə Щаqqında Qanunun şərhі ilə bağlı mülahizələr

Bu Qanunun qəbulu bir tərəfdən, ən azı korrupsiyanın qarşısının alınması və korrupsiyaya qarşı mübarizə ilə bağlı siyasi iradənin varlığı faktını ortaya qoydu. Digər tərəfdən, məhdud şəkildə də olsa, bu sahədə yeni formatda və yeni məzmununda hüquqi və təşkilati mexanizmlər müəyyən edildi. Bunların çox önəmli амила olduğunu nəzərə alsaq, qanunun qəbulu müsbət və təqdirəlayiq hadisədir. Lakin sadalanan амилаяг nə qədər önəmli олса да, korrupsiyaya qarşı mübarizənin səmərəliliyi daha

çox həmin Qanunun tətbiqi prosesində istifadə olunacaq hüquqi və təşkilati mexanizmlərin xarakterindən və məzmunundan asılı olacaq.

Bu Qanunun preambulasında elan olunmuş məqsədlər həddindən artıq geniş bir spektri əhatə edir və əslində щцгуги, demokratik dövlətinin məqsədləri ilə üst-üstə düşür. Lakin həmin məqsədlərə nail olmaq baxımından qanunda müvafiq hüquqi və institusional konstruksiyalar nəzərdə tutulmamışdır. Bu prizmadan yanaşdıqda həmin məqsədlərin deklarativ xarakter daşdığı aydın görünür və həmin Qanunun tətbiqi prosesində bəyan edilən məqsədlərə nail olmaq mümkün deyildir. Яcində deklarativlik korrupsiyaya qarşı mübarizə ilə bağlı ictimai inamın formalaşmasına mənfi təsir göstərir və siyasi iradənin həqiqiliyinə ictimai etimadı sarsıdır.

Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmaların aşkar edilməsi, qarşısının alınması və nəticələrinin aradan qaldırılması.

Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmaların aşkar edilməsini, qarşısının alınmasını və nəticələrinin aradan qaldırılmasını nəzərdə tutan preambuladakı bu müddəa Qanunda sistemli şəkildə öz əksini tapmamışdır. Belə ki, Qanunun II fəslə korrupsiyanın qarşısının alınmasına, IV fəslə korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmaların nəticələrinin aradan qaldırılmasına həsr edildiyi halda Qanunda korrupsiyanın aşkar edilməsinə dair heç bir müddəa göstərilməmişdir (*бахын: Qanunun I və IV fəsilələrinin maddələrinin шярщи*).

Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmaların aşkar edilməsi praktik, qarşısının alınması profilatik və nəticələrinin aradan qaldırılması isə mülki əhəmiyyəti ilə diqqəti cəlb edir.

“Kadrların korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozma törətməsini istisna edən şərait” anlayışı Qanunda izah edilməmişdir. Qanunun dili, onun birmənalı başa düşülməsi və şərh edilməsi baxımından bu anlayışın açıqlanması məqsədmüvafiqdir. Hüquqpozma hesab edilən hər hansı bir şəraitin aradan qaldırılması dar və geniş mənada başa düşülə bilər. Dar

mənada bu, idarədaxili nəzarət mexanizminin təmin edilməsini, geniş mənada isə kadrların maddi–sosial təminatını, siyasi hakimiyyətin korrupsiyaya münasibətini və bunun nəticəsi kimi inzibati–psixoloji mühiti nəzərdə tutur.

Korrupsiyanın anlayışı ilə bağlı qeydlər.

Maddə 1. Korrupsiyanın anlayışı: Korrupsiya – vəzifəli şəxslərin öz statusundan, təmsil etdiyi orqanın statusundan, vəzifə səlahiyyətlərindən və ya həmin status və səlahiyyətlərdən irəli gələn imkanlardan istifadə etməklə qanunsuz olaraq maddi və sair nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər əldə etməsi, habelə fiziki və hüquqi şəxslər tərəfindən qeyd edilən maddi və sair nemətlərin, imtiyazların və ya güzəştlərin qanunsuz olaraq vəzifəli şəxslərə təklif və ya vəd olunması və yaxud verilməsi yolu ilə həmin vəzifəli şəxslərin ələ alınmasıdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, korrupsiya anlayışı, və xüsusilə də, onun hüquqi tutumu və məzmunu ilə bağlı vahid standartlar yoxdur və bu məsələyə vahid, yekcins yanaşma tərzi də mövcud deyil. Lakin korrupsiyaya verilmiş anlayışlarda onları birləşdirən ümumi kriteriyalar tapmaq mümkündür. Birincisi, vəzifəli şəxsin qanunla ona verilmiş hakimiyyət səlahiyyətlərindən və ya qulluq mövqeyi ilə bağlı imkanlardan gəlir əldə etmək və varlanmaq məqsədi ilə istifadə etməsi, və ikincisi, vəzifəli şəxsə hər hansı hərəkətin edilməsi və ya belə hərəkətin edilməsindən imtina olunması müqabilində müəyyən maddi və sair nemətlərin və ya imtiyazların təklif olunması və ya verilməsi. Korrupsiyanın qanunda nəzərdə tutulmuş anlayışı da qeyd olunan kriteriyalara söykənir və bu baxımdan “Korrupsiya ilə əlagədar cinayət məsuliyyəti haqqında” Avropa Konvensiyasında və bir sıra digər beynəlxalq sənədlərdə korrupsiyaya verilmiş müvafiq anlayışlara uyğundur.

Nəzərə alınmalıdır ki, korrupsiya anlayışı doktrinal anlayışdır və toplayıcı, ümumiləşdirici xarakter daşıyır. Cinayət Məcəlləsində korrupsiya adlı cinayət tərkibi nəzərdə tutulmamışdır və yalnız müəyyən cinayət tərkibləri frazeoloji mənada bu ümumi anlayışla ifadə olunur. Deməli,

korrupsiya anlayışı bu və ya digər cinayət tərkibinin (və ya əməlin) korrupsiyaya aidiyyatının müəyyən edilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır, çünki məhz anlayışda nəzərdə tutulmuş obyektiv və subyektiv əlamətlər bu məsələnin həllində müəyyənəddici rol oynayır. Korrupsiya anlayışı istinad nöqtəsi qismində ön plana çıxдыьындан, kriminallaşdırma prosesində bu daha qabarıq şəkildə özünü büruzə verir. Bu kontekstdən yanaşdıqda, əlbəttə, şərh olunan Qanunda verilmiş anlayışda aktiv və passiv korrupsiyanı daha aydın və dəqiq fərqləndirmək, vəzifəli şəxsin korrupsiya predmetini birbaşa bə ya dolayı yolla tələb etməsini, korrupsiya predmetinin yalnız vəzifəli şəxsə deyil, habelə üçüncü şəxsə verilməsini, şəxsin öz nüfuzundan istifadə etməsi müqabilində maddi və ya sair nemətlər və ya güzəştlər əldə etməsini nəzərdə tutmaq imkanlarından yararlanmaq olardı (Korrupsiya hüquqpozmaları ilə bağlı bu məsələyə şərh veriləcək).

Qanunyaradıcılığы prosesinin vacib tələblərindən biri qanunda fikrin birmənalı başa düşülməsini təmin etməkdən ibarətdir. Korrupsiya anlayışından belə görünür ki, vəzifəli şəxsin ələ alınmasında fiziki və hüquqi şəxslər eyni vaxtda və bərabər çıxış edirlər. Lakin korrupsiya əməlinin təşəbbüskarı qismində fiziki və hüquqi şəxslərin həmişə eyni vaxtda çıxış etməsi praktik baxımdan qeyri-mümkün olduğundan fiziki və hüquqi şəxsləri “və” bağlayıcısı ilə bağlamaq düzgün hesab edilə bilməz. Odur ki, maddədə “və” bağlayıcısının, alternativ subyektı nəzərdə tutan “və ya” sözləri ilə əvəz edilməsi məqsədamüvafiq olardı.

Ümumiyyətlə, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin fəlsəfəsinə əsasən yalnız fiziki şəxslər cinayət məsuliyyətinin subyektı ola bilirlər. Bu Qanunun 2-ci maddəsində də öz əksini tapmışdır. (bax: Qanunun 2-ci maddəsinin шярщи). Lakin anlayışa əsasən vəzifəli şəxsin ələ alınmasının subyektı qismində hüquqi şəxslərin də çıxış edə bilməsi nəzərdə tutulsa da, hüquqi şəxslər Qanunun 2-ci maddəsi ilə müəyyən edilən korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmaların subyektləri sırasına daxil edilməmişlər. Bu ziddiyyətin də aradan qaldırılmasına ehtiyac var.

Korrupsiya hüquqpozmalarının subyektləri ilə bağlı qeydlər. Maddə 2. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmaların subyektləri

2.1. Aşağıdakı şəxslər korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmaların subyektləridir:

2.1.1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və qanunları ilə müəyyən olunmuş qaydada dövlət orqanlarına seçilmiş və ya təyin edilmiş şəxslər;

2.1.2. xüsusi səlahiyyət əsasında dövlət orqanlarını təmsil edən şəxslər;

2.1.3. inzibati vəzifə tutan dövlət qulluqçuları;

2.1.4. dövlət orqanlarının müvafiq struktur vahidlərində, dövlət idarə, müəssisə və təşkilatlarında, habelə dövlətin nəzarət səhm zərfinə sahib olduğu təsərrüfat subyektlərində təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat funksiyalarını həyata keçirən şəxslər;

2.1.5. Azərbaycan Respublikasının dövlət orqanlarında seçkili vəzifələrə namizədliyi qanunla müəyyən olunmuş qaydada qeydə alınmış şəxslər;

2.1.6. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada yerli özünüidarəetmə orqanlarına seçilmiş şəxslər;

2.1.7. yerli özünüidarəetmə orqanlarında təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat funksiyalarını həyata keçirən şəxslər;

2.1.8. qanunla müəyyən edilmiş hallarda dövlət orqanlarının səlahiyyətlərini yerinə yetirən qeyri-dövlət orqanlarında təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat funksiyalarını həyata keçirən şəxslər;

2.1.9. öz nüfuzundan və ya əlaqələrindən istifadə edərək vəzifəli şəxsin qərarına qanunsuz təsir göstərmək müqabilində maddi və sair nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər əldə edən şəxslər;

2.1.10. vəzifəli şəxsə qanunsuz olaraq maddi və sair nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər təklif edən və ya vəd edən, yaxud verən fiziki və hüquqi şəxslər və ya belə hərəkətlərdə vasitəçilik etmiş şəxslər.

2.2. Bu Qanunun 2.1.1–2.1.8–ci maddələrində göstərilənlər bu Qanunun məqsədi üçün vəzifəli şəxs hesab edilirlər.

Korrupsiyada daha çox maraq doğuran və xüsusi önəm daşıyan problem bilavasitə vəzifəli şəxs anlayışı ilə bağlıdır. Ona görə də əsas diqqət bu problemin həllinə yönəldilməlidir. Korrupsiya anlayışında vəzifəli şəxsə istinad olunmasına baxmayaraq, Qanunda vəzifəli şəxs anlayışı verilməmiş, əvəzində bu Qanunun məqsədləri üçün vəzifəli şəxslərin optimal dairəsi müəyyən edilmişdir. Əlbəttə, Qanunun belə yanaşmanı ifadə edən müddəaları BMT–nin “Korrupsiyaya qarşı” Konvensiyasının vəzifəli şəxs anlayışı ilə bağlı müddəalarına qismən uyğundur və Qanunun subyektlərlə bağlı normalarının praktik tətbiqi baxımından daha məqsədəuyğun sayıla bilər. Lakin, digər tərəfdən, belə yanaşma Azərbaycan qanunvericiliyində cinayət hüququ və inzibati hüquq müstəvisində vəzifəli şəxs anlayışı ilə bağlı mövcud vəziyyəti daha da mürəkkəbləşdirmişdir. Belə ki, Azərbaycan Respublikasının qüvvədə olan Cinayət Məcəlləsinin 308–ci maddəsinin qeyd hissəsinin 1–ci bəndində vəzifəli şəxsə belə anlayış verilir: “Vəzifəli şəxs dedikdə, daimi, müvəqqəti olaraq və ya xüsusi səlahiyyət üzrə hakimiyyət nümayəndəsi funksiyalarını həyata keçirən, yaxud dövlət orqanlarında, yerli özünüidarə orqanlarında, dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarında, habelə digər kommersiya və qeyri–kommersiya təşkilatlarında təşkilati–sərəncamverici və ya inzibati təsərrüfat funksiyalarını yerinə yetirən şəxslər başa düşülür”. Müqayisəli təhlil göstərir ki, bu anlayışla əhatə olunan vəzifəli şəxslərin dairəsi Qanunla korrupsiya hüquqpozmalarının subyektləri qismində nəzərdə tutulmuş vəzifəli şəxslərin dairəsindən əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənir (xüsusi sektorda çalışan vəzifəli şəxslər bu Qanunun subyektləri deyildirlər). Bu

fərq eyni dərəcədə vəzifəli şəxsin İnzibati Xətalər Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş anlayışına da aiddir. Təbii ki, eyni məsələyə belə fərqli yanaşma nəticəsində hüquqtətbiqetmə prosesində problemlər yarana bilər.

Başqa bir problem ondan ibarətdir ki, Qanunun subyektlərlə bağlı normaları məzmun baxımından göndərici (blanket) xarakter daşıyır və korrupsiyanın subyektlərini konkret müəyyən etmək üçün Konstitusiyaya (Qanunun 2.1.1–ci maddəsi), «Dövlət rulluğu ıaqqında» Qanuna, Seçki Məcəlləsinə və başqa qanunlara istinad olunmasını tələb edir. Lakin, təbii ki, Konstitusiyada vəzifəli şəxslər anlayışı verilmir. Konstitusiya yalnız bu və ya digər şəxslərin dövlət orqanlarına secilməsi və ya təyin edilməsi qaydalarını və prinsiplərini müəyyən edir. Başqa sözlə, secilməsi və ya təyin edilməsi Konstitusiya ilə müəyyən olunan şəxslər bu maddənin mahiyyətinə görə vəzifəli şəxslər sayılır və bu mənada korrupsiyanın subyektini hesab olunurlar. «Dövlət rulluğu ıaqqında» Qanunun tənzimlədiyi ictimai münasibətlərin əhatə dairəsinə aid olmasına baxmayaraq, hətta bu qanunda da “vəzifəli şəxs” anlayışı verilməmişdir.

Azərbaycan Respublikasının qanunverciliyində “xüsusi səlahiyyət” anlayışının izahı da öz əksini tapmamışdır. «Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq müqavilələrin bağlanması, icrası və ləğv edilməsi qaydaları ıaqqında» 1995–ci il 15 iyun tarixli Azərbaycan Respublikası qanununun 7–ci maddəsində xüsusi səlahiyyət tələb olunan və tələb olunmayan şəxslərin dairəsinin müəyyən edilməsinə baxmayaraq, həmin anlayışın məzmunu açıqlanmamışdır. Eyni zamanda Azərbaycan Respublikasının Seçki Məcəlləsində “seçkili vəzifə” anlayışından istifadə olunmur. Bu maddənin düzgün başa düşülməsi “dövlət orqanlarında seçkili vəzifələr” anlayışının məzmununun açıqlanmasını tələb edir. (Məsələn: Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin rəhbərliyinin – sədrin, sədrin müavinlərinin vəzifələri seçkili vəzifə hesab olunurmu? Yoxsa, “seçkili vəzifə” anlayışı Azərbaycan Respublikasının Prezidentliyinə, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatlığına namizədliyi qanunla müəyyən olunmuş qaydada qeydə alınmış şəxsləri əhatə edir?)

Beləliklə, subyektlərlə bağlı konsepsiya yenidən işlənib hazırlanmalıdır. Bu zaman aşağıdakı faktorlar nəzərə alınmalıdır:

a) «Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə» Qanunun xüsusi xarakteri;

b) korrupsiyaya görə hüquqi məsuliyyətin subyektı kontekstində vəzifəli şəxs anlayışının xüsusi əhəmiyyəti;

c) xarici vəzifəli şəxslərin və beynəlxalq təşkilatların vəzifəli şəxslərinin müəyyən edilməsi;

ç) qanunun tətbiqi zamanı ortaya çıxma biləcək ziddiyyətlərin proqnozlaşdırılması və onların həlli ilə bağlı hüquqi mexanizmlər.

Yeni konsepsiyanın əsasında Azərbaycan Respublikasının Cinayət və İnzibati Xətalər Məcəllələrində müvafiq hüquqi konstruksiyalar nəzərdə tutulmalıdır.

Maddə 3. Qanunun tətbiq dairəsi

Bu Qanun Azərbaycan Respublikasının ərazisində bütün fiziki (o cümlədən, əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər) və hüquqi şəxslər barəsində, onun ərazisindən kənarında isə Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları və Azərbaycan Respublikasında qeydiyyatdan keçmiş hüquqi şəxslər barəsində, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə uyğun olaraq tətbiq edilir.

Bu Qanunun Azərbaycan Respublikasının ərazisində xarici dövlətlərin vəzifəli şəxsləri və beynəlxalq təşkilatların vəzifəli şəxsləri barəsində tətbiqi ilə bağlı problemlərin yaranacağı ehtimalı çox böyükdür (ümumi subyektlərlə bağlı məsələ Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində həll olunmuş kimi görünür). Həmin şəxslər korrupsiyanın xüsusi subyektı qismində bu Qanunun müvafiq maddəsində nəzərdə tutulmayıblar. Həmin maddədə nəzərdə tutulmuş subyektiv tərkib yalnız Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarını əhatə edir. Digər tərəfdən, həmin şəxslərin korrupsiyanın subyektı qismində vəzifəli şəxs sayılmasının kriteriyaları da

qanunvericiliklə müəyyən edilməmişdir. Başqa sözlə, xarici dövlətlərin vəzifəli şəxslərinin və beynəlxalq təşkilatların vəzifəli şəxslərinin bu Qanunun təsiri altına düşməsinə mümkün edən hüquqi əsaslar yox səviyyəsindədir.

Bu maddə ilə Qanunun təkəcə fiziki şəxslər barəsində deyil, həm də hüquqi şəxslər barəsində tətbiqi nəzərdə tutulur. Lakin hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması ilə bağlı cinayət qanunvericiliyində müvafiq hüquqi mexanizmlər mövcud deyil (bu barədə yuxarıda qeyd olunmuşdur).

Maddə 4. Korrupsiyaya qarşı mübarizəni həyata keçirən orqanlar

4.1. Bütün dövlət orqanları və vəzifəli şəxslər səlahiyyətləri çərçivəsində korrupsiyaya qarşı mübarizəni həyata keçirirlər. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozumaların törədilməsi inzibati və ya cinayət məsuliyyəti yaratdıqda, korrupsiyaya qarşı mübarizəni qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada hüquq mühafizə orqanları həyata keçirir.

4.2. Korrupsiyanın qarşısının alınması sahəsində ixtisaslaşmış orqan funksiyalarını Dövlət Qulluğunu İdarəetmə Şurası yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Komissiya (bundan sonra "Komissiya") həyata keçirir.

4.3. Komissiyanın tərkibi icra, qanunvericilik və məhkəmə hakimiyyəti orqanları tərəfindən təyin edilən üzvlərdən ibarətdir. Komissiyanın səlahiyyətləri qanunla təsdiq edilən Əsasnamə ilə müəyyən olunur.

4.1–ci maddənin hüquqi tənzimləmə predmeti və mexanizmi qeyri-müəyyəndir və bu baxımdan daha çox deklarativ xarakter daşıyır. Belə ki, bu norma ilə bütün dövlət orqanlarının və vəzifəli şəxslərin üzərinə korrupsiyaya qarşı mübarizə aparmaq vəzifəsi qoyulur. Halbuki hər bir dövlət orqanı Konstitusiyaya və müvafiq qanunlarla müəyyən edilmiş

səlahiyyətlər çərçivəsində fəaliyyət göstərir, yəni hər bir dövlət orqanının dövlətin məqsəd və vəzifələrindən irəli gələn konkret fəaliyyət sferası var. Dövlət orqanları isə öz fəaliyyətlərində qanunçuluq prinsipinə əsaslanırlar. Bu maddədə bütün dövlət orqanlarının və vəzifəli şəxslərin üzərinə korrupsiyaya qarşı mübarizə aparmaq vəzifəsi qoyulmaqla dövlət mexanizminin təşkilinin və fəaliyyətinin qanunçuluq prinsipi sanki unudulur. Əslində isə bu maddədə korrupsiyaya qarşı mübarizə dövlət orqanlarının fəaliyyətində qanunçuluq prinsipinə ямял olunması prizmasından həll едилмяли idi. Başqa sözlə, korrupsiyaya qarşı mübarizənin bu sahədə dövlət siyasətini həyata keçirən və hüquq–mühafizə fəaliyyəti ilə məşğul olan müvafiq dövlət orqanlarının preroqotivi olması prinsipi əsas götürülməli idi. Bu baxımdan başqa dövlət orqanlarının üzərinə yalnız korrupsiyanın qarşısının alınması ilə bağlı öhdəliklərin qoyulması bir tərəfdən qanunçuluq prinsipinə uyğun olardı, digər tərəfdən isə dövlət orqanlarında korrupsiyanın qarşısının alınması istiqamətində vəzifəli şəxslərin davranış qaydalarının və ya standartlarının müəyyən olunmasına, xidməti vəzifələrinin icrası ilə bağlı onların məsuliyyətinin gücləndirilməsinə, dövlət orqanlarının fəaliyyətində şəffaflığın və aşkarlığın təmin olunmasına yönəlmiş preventiv xarakterli kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün hüquqi baza rolunu oynayardı.

Korrupsiyaya qarşı mübarizəni həyata keçirəcək institusional orqan qismində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2004–cü il 3 mart tarixli, 114 сайлы sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikası Baş Prokuroru yanında Korrupsiyaya qarşı Mübarizə İdarəsi yaradılmışdır. Həmin İdarənin Əsasnaməsi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2004–cü il 28 oktyabr tarixli fərmanı ilə təsdiq edilmişdir.

Əsasnamənin II maddəsinə əsasən İdarənin aşağıdakı vəzifələri var:

- 1) korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalara dair daxil olmuş məlumatlara baxır və araşdırma aparır;
- 2) korrupsiya ilə bağlı cinayətlərlə əlaqədar cinayət işi başlayır və ibtidai istintaq aparır;

3) korrupsiya ilə bağlı cinayətlərin qarşısının alınması, aşkar edilməsi və açılması məqsədi ilə əməliyyat–axtarış fəaliyyətinin həyata keçirilməsi üçün tədbir görür, bu sahədə əməliyyat–axtarış fəaliyyətinin subyektləri tərəfindən qanunların icrasına nəzarəti həyata keçirir;

4) korrupsiya ilə bağlı cinayətlərin törədilməsi nəticəsində vurulmuş maddi ziyanın ödənilməsi, habelə tətbiq oluna biləcək əmlak müsadirəsinin təmin edilməsi üçün qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş tədbirlər görür;

5) korrupsiyaya qarşı mübarizənin vəziyyətini öyrənir, korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozumlarla bağlı məlumatları toplayır, təhlil edir, ümumiləşdirir və korrupsiyaya qarşı mübarizənin səmərəliliyinin artırılması üçün təklif və tövsiyələr hazırlayır;

6) korrupsiya ilə bağlı cinayətlərin ibtidai istintaqı, habelə həmin işlərin məhkəmə baxışı zamanı cinayət prosesində iştirak edən şahidlərin, zərər çəkmiş, təqsirləndirilən və digər şəxslərin təhlükəsizliyi üçün tədbirlərin görülməsini təmin edir;

7) korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində görülən tədbirlər barədə Baş Prokuror vasitəsilə Azərbaycan Respublikasının prezidentinə və Dövlət Qulluğunu İdarəetmə Şurası yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Komissiyaya mütəmadi olaraq məlumat verir;

8) korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində dövlət orqanları və digər qurumlarla əməkdaşlıq edir;

9) İdarənin işçilərinin və onların yaxın qohumlarının təhlükəsizliyi üçün tədbirlərin görülməsini təmin edir;

10) korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində görülən tədbirlər barədə ictimaiyyəti məlumatlandırır və öz fəaliyyətində aşkarlığı təmin edir;

11) korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində maarifləndirmə və profilaktik tədbirləri həyata keçirir.

Bu Qanunun 4.2–ci maddəsi ilə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Qulluğunu İdarəetmə Şurası yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Komissiyanın yaradılması nəzərdə tutulur. Qeyd olunan normanın hərfi mənasına görə, Komissiya korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində deyil, korrupsiyanın qarşısının alınması sahəsində ixtisaslaşmış orqan funksiyasını həyata keçirir. Lakin belə yanaşma həm Qanunun ümumi ruhuna və məqsədinə, həm Komissiya haqqında Əsasnaməyə və həm də Komissiyanın abbreviaturasına ziddir. Belə ki, “korrupsiyaya qarşı mübarizə” və “korrupsiyanın qarşısının alınması” ifadələri fərqli ifadələrdir və müxtəlif məzmunu və hüquqi tutuma malikdirlər. “Korrupsiyaya qarşı mübarizə” ifadəsi artıq baş vermiş fakta qarşı müvafiq tədbirlərin görülməsini, faktla bağlı proseslərə aktiv müdaxiləni və faktın nəticələrinin aradan qaldırılmasını ehtiva edir. “Korrupsiyanın qarşısının alınması” isə preventiv xarakterli hüquqi və təşkilati tədbirlərin həyata keçirilməsini əhatə edir. Belə olan halda adı “Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Komissiya” olan orqanın, korrupsiyanın qarşısının alınması sahəsində ixtisaslaşmış orqan funksiyasını həyata keçirəcək orqan kimi müəyyən olunmasının fəlsəfəsini və məntiqini, ən azı terminoloji baxımdan başa düşmək çətindir. Çünki elə ilk baxışdan Komissiyanın adı ilə funksional təyinatı arasında bir uyğunsuzluq olduğu aydın görünür.

Komissiyanın fəaliyyətinin səmərəliliyi, hər şeydən əvvəl, onun dövlət orqanları sistemində yeri və statusu ilə birbaşa bağlıdır. Bu baxımdan “Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Komissiya”ya onun funksional təyinatına adekvat olan status verilməsi və onun institusional müstəqilliyinin təmin edilməsi daha məqsədəuyğun olardı. BMT–nin «Korrupsiyaya qarşı» Konvensiyasında və korrupsiya ilə bağlı digər beynəlxalq sənədlərdə həmin məsələlərin məhz bu qaydada həll edilməsi tövsiyə olunur.

Lakin Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Komissiyanın Azərbaycan Respublikasının Dövlət Qulluğunu İdarəetmə Şurası yanında yaradılması nəzərdə tutulmuşdur. «Dövlət qulluğu haqqında» Qanunun 5.2–ci maddəsində deyilir ki, Şura dövlət orqanı deyil və ictimai əsaslarla fəaliyyət

göstərir. Belə olan halda, dövlət orqanı olmayan və ictimai əsaslarla fəaliyyət göstərən Şuranın yanında yaradılan Komissiya hansı statusa malik olacaq? Statusu qeyri-müəyyən olan və daha çox qeyri-hökumət təşkilatını xatırladan bir qurum korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində dövlət siyasətini necə həyata keçirəcək və dövlət orqanlarının fəaliyyətini necə koordinasiya edəcək? əslində, dövlət orqanı olmayan Azərbaycan Respublikasının Dövlət Qulluğunu İdarəetmə Şurası yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə Komissiyasının yaradılması məsədəməvafiq hesab edilə bilməz.

Komissiyanın Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin və ya Azərbaycan Respublikası Prezidentinin yanında yaradılması, bilavasitə parlament və ya Prezident qarşısında hesabatlı olması korrupsiyaya qarşı mübarizənin səmərəli təşkilinə daha çox töhfə verərdi. Yəni elə bir qurum yaradılmalıdır ki, cəmiyyətdə həmin quruma, onun müstəqilliyinə, bu qurumun korrupsiyaya qarşı mübarizə aparmaq əzminə, горязсизлийиня, niyyətinə və bu niyyətin həqiqiliyinə inam olsun.

Maddə 5. Maliyyə xarakterli tələblər

5.1. Vəzifəli şəxslər Komissiya tərəfindən müəyyən edilmiş qaydada aşağıdakı məlumatları təqdim etməlidirlər:

5.1.1.mənbəyini, növünü və məbləğini göstərməklə hər il öz gəlirləri barədə;

5.1.2.vergitutma obyektı olan əmlakı barədə;

5.1.3. bank müəssisələrindəki əmanətləri, qiymətli kağızları və digər maliyyə vəsaitləri barədə;

5.1.4.şirkətlərin, fondların və sair təsərrüfat subyektlərinin fəaliyyətində səhmdar və ya təsisçi kimi iştirakı, bu müəssisələrdə öz mülkiyyət payı barədə;

5.1.5. şərti maliyyə vahidinin beş min misli miqdarından yuxarı olan borcu barədə;

5.1.6. şərti maliyyə vahidinin min mislindən yuxarı maliyyə və əmlak xarakterli digər öhdəlikləri barədə.

5.2. Bu Qanunun 5.1–ci maddəsində nəzərdə tutulmuş və müvafiq dövlət orqanlarına təqdim olunan məlumatlar kommersiona və ya bank sirri hesab olunur. Bu məlumatların yayılması qanunla müəyyən edilmiş məsuliyyətə səbəb olur. Göstərilən məlumatlar yalnız korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozma törədilməsi ilə əlaqədar Komissiya tərəfindən və ya belə hüquqpozmalara görə cinayət təqibi üzrə cinayət prosesini həyata keçirən orqanlar tərəfindən tələb edilə bilər. Bu hallarda göstərilən məlumatlar yalnız məhkəmənin qərarı əsasında verilir.

Əslində bu maddədə nəzərdə tutulmuş tədbirlər maliyyə nəzarəti tədbirləridir və həmin tədbirlərin qanunda nəzərdə tutulması korrupsiyanın qarşısının alınmasında və ona qarşı səmərəli mübarizənin təşkilində müstəsna əhəmiyyətə malikdir. Belə ki, maliyyə nəzarəti tədbirləri vəzifəli şəxsin əmlak vəziyyəti və gəlirləri, habelə onların dinamikası, miqyası və mənbəyi barədə dürüst məlumatlar əldə etməyə imkan verir.

Digər tərəfdən, vəzifəli şəxslərin üzərinə sadalanan məlumatların təqdim olunması ilə bağlı öhdəliyin qoyulması qanunsuz və əsassız varlanma hallarının aşkar olunması və maraqların тоггушмасынын qarşısının alınması məqsədi də daşıyır. Lakin bu məsələlərlə bağlı Azərbaycan qanunvericiliyində bir boşluq var. Məlum olduğu kimi, maraqların тоггушмасы ilə bağlı qanun layihəsi hələ indi hazırlanır. Qanunsuz varlanmanın kriminallaşdırılması bir problem olaraq qalmaqdadır və konseptual xarakterli bir sıra məqamlarla bağlıdır (əmələ görə deyil, nəticəyə görə məsuliyyəti nəzərdə tutur).

Qeyd etmək lazımdır ki, bu maddədə təsbit olunmuş bir sıra anlayışların izahı Azərbaycan Respublikasının Mülki və Vergi məəcəllələrində öz əksini tapmışdır. Məsələn, Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 13.2.21–ci maddəsinə uyğun olaraq əmlak dedikdə, hər hansı daşınan və

ya daşınmaz əmlak, o cümlədən qeyri-maddi aktivlər, dövriyyə vəsaitləri və mülkiyyət hüququnun digər obyektləri başa düşülür. Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 987-ci maddəsinə görə isə qiymətli kağız müəyyənləşdirilmiş formaya рийят olunmaqla, hər hansı щцгугу təsdiqləyən elə bir sənəddir ki, həmin щцгугу bu sənəd olmadan nə həyata keçirilə bilər, nə də başqa şəxsə verilə bilər. Qiymətli kağız başqasına verildikdə onun təsdiqlədiyi bütün щцгуглар da başqasına keçir.

Qanunun bu maddəsi vəzifəli şəxslər tərəfindən «Dövlət rulluğu щаqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 20-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş bir sıra məhdudiyyətlərə əməl olunması səviyyəsini müəyyənləşdirməyə də imkan verir. Həmin məhdudiyyətlərdən bir neçəsini göstərmək yerinə düşərdi. Vəzifəli şəxs:

- dövlət orqanlarında əlavə ödənişli vəzifə tutmağa;
- elmi və yaradıcılıq fəaliyyəti istisna olmaqla, işlədiyi dövlət orqanı rəhbərinin icazəsi olmadan pedaqoji və başqa ödənişli fəaliyyətlə məşğul olmağa;
- dövlət orqanının və ya yerli özünüidarə orqanının işləri üzrə üçüncü şəxslərin vəkili olmağa;
- istefaya getdikdən, işdən və ya пенсийаға çıxdıqdan sonra Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş müddət ərzində öz qulluq fəaliyyətinə aid olan və dövlət sirri və ya qanunla mühafizə edilən digər sirr olan məsələlər barədə informasiyadan üçüncü şəxslərin xeyrinə istifadə etməyə;
- işlədiyi dövlət orqanı rəhbərinə bildirmədən xarici ölkənin vəsaiti hesabına oraya getməyə haqlı deyildir.

Yuxarıda göstərilən məhdudiyyətlərə əməl olunmaması vəzifəli şəxsə dövlət məvacibindən əlavə gəlir əldə etmək imkanı verir. Bu məhdudiyyətlərdən bəziləri vəzifəli şəxsin yalnız dövlət qulluğunda olduğu

müddəti deyil, həm də şəxs istefaya getdikdən, işdən və ya пенсионaya çıxdıqdan sonrakı müddəti də əhatə edir.

Vəzifəli şəxslərin təkcə dövlət qulluğunda olduğu müddət ərzində deyil, həm də istefaya getdikdən, işdən və ya пенсионaya çıxdıqdan sonra da müəyyən müddət ərzində Qanunun bu maddəsində sadalanan məlumatları təqdim etməsi daha məqsədəuyğun olardı. Bu maddədə yalnız vəzifəli şəxslərin deyil, həm də onların ailə üzvlərinin və yaxın qohumlarının da bəyannamə verməsinə nəzərdə tutmaq olardı.

Maddə 6. Maliyyə xarakterli tələblərin pozulmasına görə məsuliyyət

6.1. Vəzifəli şəxslər və ya vəzifə tutmaq istəyən şəxslər bu Qanunun 5.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş tələblər və bu tələblərə əməl olunmamasının hüquqi nəticələri barədə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada xəbərdar edirlər.

6.2. Bu Qanunun 5.1-ci maddəsində müəyyən edilmiş tələblərə əməl olunmasına nəzarətin həyata keçirilməsi qaydaları Komissiya tərəfindən müəyyən edilir.

6.3. Vəzifəli şəxslər tərəfindən bu Qanunun 5.1-ci maddəsində müəyyən edilmiş tələblərə əməl olunmaması, yəni bu maddədə nəzərdə tutulmuş məlumatların üzürsüz səbəbdən vaxtında təqdim edilməməsi və ya qəsdən natamam, yaxud təhrif edilmiş məlumatların təqdim olunması həmin şəxslərin intizam məsuliyyətinə cəlb olunmasına səbəb ola bilər. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və qanunları ilə bəzələrində intizam məsuliyyətinə cəlb olunmanın xüsusi qaydası nəzərdə tutulmuş şəxslər, intizam məsuliyyətinə həmin qaydalara riayət edilməklə cəlb oluna bilərlər.

6.4. Komissiya bu Qanunun 5.1–ci maddəsində müəyyən edilmiş tələblərə əməl etməyən şəxslər barəsində rəsmi dövlət qəzetində məlumat dərc etdirə bilər.

Bu maddə Qanunun 5.1–ci maddəsinin tələblərinə əməl olunmasını təmin etmək məqsədini güdür və ümumi preventiv xarakter daşıyır. Yəni vəzifəli şəxslərin üzərinə qoyulmuş konkret öhdəliklərə əməl olunmasını təmin etmək üçün adekvat hüquqi mexanizmlərin nəzərdə tutulması zəruridir. Cəmiyyətdə qanunçuluq rejimi, qanunun aliliyi və hüquq qaydalarına əməl olunması hüquqi məsuliyyətin müəyyən edilməsi vasitəsi ilə təmin olunur.

Qanunun 6.2–ci maddəsində maliyyə xarakterli tələblərə əməl edilməsinə nəzarətin həyata keçirilməsi qaydalarının Komissiya tərəfindən müəyyən olunması nəzərdə tutulmuşdur, amma həmin qaydaların qanunvericiliklə müəyyən olunması daha məqsədəuyğun olardı.

Qanunun 6.3–cü maddəsinə görə vəzifəli şəxslər tərəfindən bu Qanunun 5.1–ci maddəsində müəyyən edilmiş tələblərə əməl olunmaması, yəni bu maddədə nəzərdə tutulmuş məlumatların üzürsüz səbəbdən vaxtında təqdim edilməməsi və ya qəsdən natamam, yaxud təhrif edilmiş məlumatların təqdim olunması həmin şəxslərin intizam məsuliyyətinə cəlb olunmasına səbəb ola bilər.

İntizam məsuliyyəti də hüquqi məsuliyyətin bir növüdür. İntizam məsuliyyəti, bir qayda olaraq əmək intizamının pozulması ilə əlaqədar olaraq meydana gəlir və işəgötürən tərəfindən intizam tənbehi tədbirlərinin tətbiqi ilə nəticələnir. Bununla bağlı Qanunun 6.3–cü maddəsinə aid iki cəhəti qeyd etmək istərdim. Birincisi, intizam məsuliyyətinin yaranmasına dair müddəa dispoitiv xarakter daşıyır, halbuki, maddənin məzmunu əslində onun dispoitivliyini istisna edir. İkincisi, intizam tənbehi tədbirlərinin növləri bu maddədə nəzərdə tutulmamışdır, halbuki «Dövlət rulluğu şaqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun analoji münasibətləri nizama salan 25–ci maddəsi bu baxımdan daha mükəmməldir.

Həmin Qanunun 25-ci maddəsinə əsasən, dövlət qulluqçularına həvalə olunmuş vəzifələrin yerinə yetirilməməsi və yaxud lazımi şəkildə yerinə yetirilməməsi intizam məsuliyyətinə səbəb olur.

Dövlət qulluqçuları barəsində aşağıdakı intizam tənbehi tədbirləri tətbiq oluna bilər:

- töhmət;
- bir il müddətində vəzifə maaşının 5 faizdən 30 faizədək azaldılması;
- həmin dərəcədə olan, lakin vəzifə maaşı aşağı olan işə keçirilməsi;
- daha aşağı dərəcəli işə keçirilməsi;
- ixtisas dərəcəsinin aşağı salınması;
- ixtisas dərəcəsindən məhrum edilməsi;
- dövlət qulluğundan azad edilməsi.

Maddə 7. Yaxın qohumların birgə işləməsinə yol verilməməsi

7.1. Vəzifəli şəxslərin yaxın qohumları, seçkili vəzifələr və qanunvericiliklə nəzərdə tutulan digər hallar istisna olmaqla, bilavasitə onun tabeliyində olan heç bir vəzifə tuta bilməzlər.

7.2. Bu Qanunun 7.1-ci maddəsinin tələblərini pozan şəxslər həmin tələblərin pozulması müəyyən edildikdən sonra 30 gün müddətində həmin pozuntunu könüllü olaraq aradan qaldırmadıqları halda, təcəziliyi istisna

edən başqa vəzifəyə keçirilməli, bu mümkün olmadıqda isə həmin şəxslərdən biri tutduğu vəzifədən azad olunmalıdır.

7.3. Bu Qanunun 7.2–ci maddəsində göstərilən əsaslar üzrə vəzifədən azad olunmuş şəxslər digər orqanlarda, idarə, müəssisə və təşkilatlarda vəzifə tuta bilməzlər.

Vəzifəli şəxsin tabeliyində yaxın qohumların işləməsi korrupsiyanın artmasına imkan və şərait yaradan hal kimi nəzərdən keçirilir. Vəzifəli şəxsin tabeliyində işləyənlər öz qohumluq əlaqələrinə arxayın olaraq şəxsi maraqlar naminə, çox asanlıqla qulluq vəzifələrinin icrası zamanı qanun pozuntularına yol verirlər. Belə hallarda, bir qayda olaraq, vəzifəli şəxsin tabeliyində olan qohumunu himayə edir, onun qanunzuz əməllərinin üstünü ötür. Belə halların qarşısının alınması yollarından biri də dövlət idarəetmə sistemində yaxın qohumların bir yerdə işləməsi qaydalarının hüquqi nizamasalınmasıdır.

Bu maddə blanket xarakterlidir. Belə ki, yaxın qohumlar anlayışı ilə ehtiva olunan şəxslərin dairəsi müəyyənləşdirilməmişdir. Həmin şəxslərin dairəsini müəyyənləşdirmək üçün müxtəlif qanunlara müraciət etmək lazım gələcəkdir. Müxtəlif qanunlarda isə həmin anlayışla ehtiva olunan şəxslərin dairəsi müxtəlifdir və bu dairə həmin qanunların məqsədləri baxımından müəyyən edilmişdir.

Belə ki, yaxın qohumlarla bağlı oxşar müddəə «Dövlət rulluğu uşaqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununda da nəzərdə tutulmuşdur. Həmin Qanunun 27.2.3–cü maddəsinə əsasən, bilavasitə tabeliyində və ya nəzarəti altında işləyəcəyi vəzifəli şəxslə yaxın qohumluq və ya qudalıq (ər-arvadlar, onların valideynləri, qardaşları, bacıları, övladları) əlaqəsi olan şəxsin dövlət qulluğuna götürülə bilməz.

Azərbaycan Respublikası Cinayət–Prosessual Məcəlləsinin 7.0.32–ci maddəsinə uyğun olaraq yaxın qohumlar dedikdə, babalar, nənələr, valideynlər, övladlığa götürənlər, doğma və ögey qardaşlar və bacılar, ər-arvad, uşaqlar, övladlığa götürülənlər, nənələr başa düşülür.

Bu siyahıya Mülki Məcəlləni də əlavə etmək olar. Lakin misallardan da göründüyü kimi qanunvericilikdə bu anlayışın məzmununa fərqli yanaşma mövcuddur və belə vəziyyətin praktikada problemlir yaradacağı qaçılmazdır. Bu baxımdan Qanunda yaxın qohumların dairəsinin nəzərdə tutulması hüquqi tənzimləmənin mükəmməl olmasını təmin etmiş olardı.

Maddə 8. Hədiyyə alma ilə əlaqədar məhdudsiyyətlər

8.1. Vəzifəli şəxs tərəfindən xidməti vəzifəsinin (səlahiyyətlərinin) icrası ilə əlaqədar dəyəri şərti maliyyə vahidinin əlli mislindən yuxarı olan hədiyyələr şəxsin xidməti vəzifəsinin (səlahiyyətlərini) həyata keçirdiyi dövlət orqanına və ya yerli özünüidarətmə orqanına məxsus hesab edilir. Alınmış hədiyyə şəxsi istifadə üçün nəzərdə tutulmuşdursa, hədiyyə alan şəxs onun dəyərinin göstərilən həddən artıq hissəsini xidməti vəzifəsinin (səlahiyyətlərini) həyata keçirdiyi dövlət orqanına və ya yerli özünüidarətmə orqanına ödəmək şərti ilə bu hədiyyəni əldə edə bilər.

8.2. Fiziki və hüquqi şəxslərlə mülki-hüquqi əqdlərin bağlanması və ya onların icrası zamanı vəzifəli şəxslər tərəfindən xidməti fəaliyyəti ilə əlaqədar olaraq hər hansı güzəştlərin və ya imtiyazların əldə edilməsi qadağan olunur.

8.3. Bu Qanunun 8.1-8.2-ci maddələrində göstərilən qaydaların pozulması bu Qanunun 6-cı maddəsi ilə müəyyən edilmiş məsuliyyətə səbəb olur.

Bu maddənin fəlsəfəsinə görə korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozma hesab edilən və belə hüquqpozma hesab edilməyən hərəkətlər arasında hədd qoyulur. Başqa sözlə, vəzifəli şəxsin iqtisadi dəyəri müəyyən kəmiyyət göstəriciləri ilə məhdudlaşan əşyanı xidməti hədiyyə qismində alması (qəbul etməsi) korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozma sayılmır. Bu mənada qanunverici hədiyyələrin alınması (qəbul edilməsi) məsələsi ilə əlaqədar, belə demək mümkündürsə, liberal mövqedən çıxış edir. Həmin maddəyə görə vəzifəli şəxs aşağıdakı şərtlərlə hədiyyə ala bilər:

1) hədiyyənin dəyəri şərti maliyyə vahidinin əlli mislindən yuxarı olmamalıdır;

2) hədiyyənin dəyəri şərti maliyyə vahidinin əlli mislindən yuxarı olduqda, həmin hədiyyə şəxsin xidməti vəzifəsini (səlahiyyətlərini) həyata keçirdiyi dövlət orqanına və ya yerli özünüidarəetmə orqanına məxsus hesab edilir;

3) hədiyyənin dəyəri şərti maliyyə vahidinin əlli mislindən yuxarı olduqda və həmin hədiyyə şəxsi istifadə üçün nəzərdə tutulduqda, hədiyyə alan şəxs onun dəyərinin göstərilən həddən artıq hissəsini xidməti vəzifəsini (səlahiyyətlərini) həyata keçirdiyi dövlət orqanına və ya yerli özünüidarəetmə orqanına ödəmək şərti ilə bu hədiyyəni əldə edə bilər.

Qanunun bu maddəsinin qüsurlu cəhəti ondan ibarətdir ki, maddədə hədiyyənin alınmasını müddət baxımından müəyyən çərçivəyə salmaq, hədiyyənin alınması dövriliyini məhdudlaşdırmaq üçün, habelə hədiyyənin alınması müddətinə və dövriliyinə nəzarət etmək üçün müvafiq mexanizmlər nəzərdə tutulmamışdır. Qanunun bu normasının hərfi mənasına əsaslansaq, belə qənaətə gəlmək olar ki, vəzifəli şəxs hər gün xidməti vəzifəsinin (səlahiyyətlərinin) icrası ilə əlaqədar dəyəri şərti maliyyə vahidinin əlli mislindən yuxarı olmayan hədiyyə almağa haqlıdır. Bu isə korrupsiyaya şərait yaradan hal olmaqla yanaşı, ona qarşı mübarizənin səmərəsini zəiflədir.

Qeyd etmək lazımdır ki, hədiyyə məsələsində diqqəti daha çox cəlb edən məqam onun doğurduğu mənəvi-psixoloji və mental təsirlərlə bağlıdır. Xidməti vəzifəsinin (səlahiyyətlərinin) icrası ilə əlaqədar hədiyyə alan şəxs bu hədiyyəni ona vermiş şəxsdən mənəvi-psixoloji baxımdan asılı vəziyyətə düşür. Başqa sözlə, hədiyyə vermiş şəxsə münasibətdə vəzifəli şəxsin müəyyən "mənəvi hədiyyə öhdəliyi" yaranır və bu baxımdan vəzifəli şəxs ona verilmiş hədiyyənin əvəzini ödəməyə meylli olur. Əvəzin isə hədiyyədən daha dəyərli olacağı şübhəsizdir.

Digər tərəfdən, vəzifəli şəxsin hansı hallarda və hansı münasibətlə hədiyyə qəbul etməsi məsələsi də nizama salınmamışdır. Halbuki, xidməti

vəzifəsinin (səlahiyyətlərinin) icrası ilə əlaqədar vəzifəli şəxs tərəfindən diplomatik hədiyyələrin və rəsmi qaydada təqdim olunan hədiyyələrin qəbul edilməsi ilə bağlı aşağıdakı halların nəzərdə tutulması Qanunun məqsədləri baxımından daha səmərəli olardı:

- 1) xarici dövlətlərə rəsmi və ya işgüzar səfərlər zamanı;
- 2) Azərbaycan Respublikasının milli bayramları və digər tarixi günlər qeyd edildiyi zaman;
- 3) xarici dövlətlərin nümayəndə heyətlərinin Azərbaycan Respublikasına rəsmi və ya işgüzar səfərləri zamanı;
- 4) Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş digər hallarda.

Yuxarıda göstərilən hallarda qəbul edilən hədiyyələr dövlətin mülkiyyəti hesab edilməli və bu hədiyyələrin vahid qeydiyyatı aparılmalıdır.

Maddə 9. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalar

9.1. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalar bilavasitə korrupsiya hüquqpozmalarından və korrupsiyaya şərait yaradan hüquqpozmalardan ibarətdir.

9.2. Korrupsiya hüquqpozmaları aşağıdakılardır:

9.2.1. vəzifəli şəxsin xidməti vəzifəsinin (səlahiyyətlərinin) icrası ilə əlaqədar hər hansı hərəkətin edilməsi və ya belə hərəkətin edilməsindən imtina olunması müqabilində özü və yaxud üçüncü şəxslər üçün birbaşa və ya dolayı yolla maddi və sair nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər tələb etməsi, əldə etməsi və ya belə maddi və sair nemətlərin, imtiyazların və ya güzəştlərin verilməsi ilə bağlı təklifi və ya vədi qəbul etməsi;

9.2.2.xidməti vəzifəsinin (səlahiyyətlərinin) icrası ilə əlaqədar hər hansı hərəkətin edilməsi və ya belə hərəkətin edilməsindən imtina olunması müqabilində vəzifəli şəxsə onun özü və ya üçüncü şəxslər üçün fiziki və ya hüquqi şəxs tərəfindən birbaşa və ya dolayı yolla maddi və sair nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər təklif olunması, vəd edilməsi və ya verilməsi;

9.2.3.vəzifəli şəxs tərəfindən xidməti vəzifəsinin (səlahiyyətlərinin) icrası ilə əlaqədar hər hansı hərəkətin edilməsi və ya belə hərəkətin edilməsindən imtina olunması müqabilində qanunsuz olaraq alınmış əmlakdan özü və ya üçüncü şəxslər üçün mənfəət əldə etmək məqsədi ilə istifadə edilməsi;

9.2.4.vəzifəli şəxs tərəfindən xidməti vəzifəsinin (səlahiyyətlərinin) icrası ilə əlaqədar maddi və sair nemətlərin, imtiyazların və ya güzəştlərin haqqı ödənilmədən və ya bazar qiymətlərindən və ya dövlət tərəfindən tənzimlənən qiymətlərdən aşağı qiymətə (tarifə) əldə edilməsi;

9.2.5.vəzifəli şəxsin xidməti vəzifəsinin (səlahiyyətlərinin) icrası ilə əlaqədar əmanətlərdən (depozitlərdən), qiymətli kağızlardan, rentadan, royaltidən və ya icarədən Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə zidd olaraq gəlir götürməsi;

9.2.6.müəyyən mükafat müqabilində vəzifəli şəxsin qərarına qanunsuz təsir göstərmək imkanına malik olduğunu bildirən hər hansı şəxsə birbaşa və ya dolayı yolla maddi və sair nemətlərin, imtiyazların və ya güzəştlərin təklif olunması, vəd edilməsi və ya verilməsi;

9.2.7.müəyyən mükafat müqabilində vəzifəli şəxsin qərarına qanunsuz təsir göstərmək imkanına malik olduğunu bildirən şəxs tərəfindən maddi və sair nemətlərin, imtiyazların və ya güzəştlərin qəbul edilməsi və ya belə maddi və sair nemətlərin, imtiyazların və ya güzəştlərin verilməsi ilə bağlı təklifin və ya vədin qəbul edilməsi.

9.3. Vəzifəli şəxsin aşağıdakı hərəkətləri korrupsiyaya şərait yaradan hüquqpozmalar sayılır:

9.3.1.xidməti vəzifəsini (səlahiyyətlərini) icra etdiyi dövrdə elmi, pedaqoji və yaradıcılıq fəaliyyəti istisna olmaqla, digər ödənişli vəzifə tutmaq və ya fəaliyyət növü ilə məşğul olmaq;

9.3.2.statusundan, təmsil etdiyi orqanın statusundan, vəzifə səlahiyyətlərindən və ya həmin status və səlahiyyətlərdən irəli gələn imkanlardan istifadə etməklə maddi və sair nemətlərin, imtiyazların və ya güzəştlərin əldə edilməsi məqsədi ilə fiziki və hüquqi şəxslərə sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirməkdə, eləcə də subsidiyalar, subvensiyalar, dotasiyalar, kreditlər və digər güzəştlər alınmasında qanunsuz kömək etmək;

9.3.3.bilavasitə, başqa və ya uydurma şəxslər vasitəsilə sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq, əvəzçilik üzrə işləmək (elmi, pedaqoji və yaradıcılıq fəaliyyəti istisna olmaqla), habelə sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirən təsərrüfat subyektlərinin və maliyyə–kredit müəssisələrinin icra orqanlarının tərkibinə daxil olmaq;

9.3.4.statusundan, təmsil etdiyi orqanın statusundan, vəzifə səlahiyyətlərindən və ya həmin status və səlahiyyətlərdən irəli gələn imkanlardan istifadə etməklə, onun səlahiyyət dairəsinə daxil olmayan məsələlər üzrə digər dövlət orqanlarının fəaliyyətinə qanunsuz müdaxilə etmək;

9.3.5.statusundan, təmsil etdiyi orqanın statusundan, vəzifə səlahiyyətlərindən və ya həmin status və səlahiyyətlərdən irəli gələn imkanlardan istifadə etməklə şəxsi maraqlarına aid məsələlərin həllinə təsir etmək;

9.3.6.normativ hüquqi aktların və digər qərarların qəbul edilməsi zamanı fiziki və ya hüquqi şəxslərə onların təyinatına uyğun olmayan üstünlüklər vermək;

9.3.7.vəzifə tutduğu və ya ona tabe olan, onun nəzarətində olan, habelə ona hesabat verən orqanların işi üzrə fiziki və ya hüquqi şəxslərin nümayəndəsi qismində iştirak etmək;

9.3.8.qanunla və ya digər normativ hüquqi aktlarla verilməsi nəzərdə tutulmuş məlumatların fiziki və ya hüquqi şəxslərə verilməsindən əsassız imtina etmək, belə məlumatların verilməsini gecikdirmək və yaxud natamam və ya təhrif olunmuş məlumatlar vermək;

9.3.9.qanunla və ya digər normativ hüquqi aktlarla verilməsi nəzərdə tutulmayan məlumatları və sənədləri fiziki və hüquqi şəxslərdən tələb etmək;

9.3.10. dövlət orqanları və ya yerli özünüidarəetmə orqanlarının maddi və maliyyə vəsaitlərini qanunsuz olaraq namizədlərin, qeydə alınmış namizədlərin, siyasi partiyaların, siyasi partiya bloklarının, referendum üzrə təşəbbüs qruplarının seçki fonduna vermək;

9.3.11. qanunvericilə başqa hal nəzərdə tutulmamışdırsa dövlət fondlarına, dövlət orqanlarının və ya yerli özünüidarəetmə orqanlarının təsərrüfat subyektlərinə məxsus olan maddi və maliyyə ehtiyatlarını qeyri-dövlət strukturlarına vermək;

9.3.12. fiziki və ya hüquqi şəxslərə uzaqlarının və qanuni mənafeələrinin həyata keçirilməsində süni maneələr yaratmaq;

9.3.13. sahibkarlıq fəaliyyətinin dövlət tərəfindən tənzimlənməsi ilə bağlı səlahiyyətləri, belə fəaliyyəti həyata keçirən fiziki və hüquqi şəxslərə qanunsuz olaraq vermək.

9.4. Bu Qanunda nəzərdə tutulan hallardan başqa, vəzifəli şəxslərin fəaliyyətini tənzimləyən və ya statusunu müəyyən edən qanunvericilik aktlarında korrupsiya ilə əlaqədar digər hüquqrozmlar müəyyən edilə bilər.

Qanunun bu maddəsi ilə korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmaların təsnifi verilir. Həmin təsnifə görə korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalar iki növə bölünür: 1) korrupsiya hüquqpozmaları və 2) korrupsiyaya şərait yaradan hüquqpozmalar. Hesab edirəm ki, həmin hüquqpozmaların kriminallaşdırılması aspektindən bu maddənin şərhı daha çox əhəmiyyət kəsb edir.

Bu maddədə hüquqpozmaların nəzərdə tutulması, həmin hüquqpozmaların bu və ya digər təsnifata aidiyyatından asılı olmayaraq, Cinayət və İnzibati xətlər Məcəllələrinə müvafiq dəyişikliklərin və ya əlavələrin edilməsi zərurətini ortaya qoyur və bunun üçün hüquqi baza rolunu oynayır. Lakin, qanunvericinin bu mövqeyi və Qanunun həmin məsələ ilə bağlı texniki konsepsiyası başa düşülən deyil. Çünki Azərbaycan Respublikasının Cinayət və İnzibati xətlər Məcəllələrinin konsepsiyasına görə, cinayət məsuliyyətini və ya inzibati məsuliyyəti müəyyən edən və cinayət və ya inzibati xəta törətmiş şəxsin cəzalandırılmasını (tənbeh edilməsini) nəzərdə tutan qanunlar, müvafiq olaraq yalnız bu Məcəllələrə daxil olunduqdan sonra tətbiq edilə bilər (bax CM-nin 1.3-cü və 3-cü maddələri və ya İXM-nin 1.3-cü və 3-cü maddələri). Yəni, əslində bu maddədə həmin hüquqpozmaların nəzərdə tutulması öz-özlüyündə cinayət və ya inzibati məsuliyyət yaratmaq baxımından pozitiv təsirə malik deyildir və ola da bilməz, bunun üçün həmin hüquqpozmalar qanunverici tərəfindən yeni bir qanunla kriminallaşdırılmalı və müvafiq məcəllələrə daxil edilməlidir. Bu baxımdan qeyd olunan hüquqpozmaların cinayət əməli kimi kriminallaşdırılması və ya inzibati xəta kimi tanınması ilə əlaqədar məsələlərin bilavasitə həmin Qanunda müvafiq məcəllələrə əlavə və dəyişiklər formasında həll olunması qanunvericilik texnikası baxımından daha məqbul və səmərəli olardı. «Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə» Qanunun tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 03.03.2004-cü il tarixli sərəncamı ilə 3 ay müddətində qüvvədə olan qanunvericilik aktlarının şərh etdiyimiz Qanuna uyğunlaşdırılması və Qanunun pozulmasına görə məsuliyyət növlərini müəyyən edən qanunvericilik aktının layihəsinin hazırlanması nəzərdə tutulsa da, 1 ildən çox vaxt keçməsinə baxmayaraq həmin normativ aktlar qəbul edilməmişdir. Ona görə də Qanunun real tətbiqi hazırda qeyri-mümkün olmuşdur.

Maddə 10. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalara görə vəzifəli şəxslərin məsuliyyəti

10.1. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada intizam, mülki-hüquqi, inzibati və ya cinayət məsuliyyətinə səbəb olur.

10.2. Vəzifəli şəxs tərəfindən bu Qanunun 9-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş hüquqpozmaların törədilməsi mülki-hüquqi, inzibati və ya cinayət məsuliyyəti yaratdıqda, vəzifəli şəxsin məsuliyyətə cəlb edilməsi Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyinə uyğun həyata keçirilir.

10.3. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalara görə intizam məsuliyyəti tədbirləri bu Qanunla və digər qanunvericilik aktları ilə tənzimlənir.

10.4. Bu Qanunun 9-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş hüquqpozmaların törədilməsi inzibati və ya cinayət məsuliyyəti yaratmadıqda, aşağıdakı xüsusi hallara рийят edilməklə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada intizam məsuliyyətinə səbəb olur:

10.4.1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və qanunları ilə müəyyən olunmuş qaydada dövlət orqanlarına seçilmiş şəxslər bu Qanunun 9-cu maddəsində göstərilən hüquqpozmaları törətdikdə, korrupsiyaya qarşı mübarizə aparan orqan bu barədə vəzifəli şəxsin seçildiyi dövlət orqanına məlumat verir.

10.4.2. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada yerli özünüidarəetmə orqanlarına seçilmiş şəxslər bu Qanunun 9-cu maddəsində göstərilən hüquqpozmaları törətdikdə, korrupsiyaya qarşı mübarizə aparan orqan bu barədə müvafiq seçki komissiyasına məlumat verir. Həmin seçki komissiyası isə bu barədə materiallar ona daxil olduğu gündən beş gün ərzində şəxsin yol verdiyi

hüquqpozma barədə onun seçildiyi yerli özünüidarəetmə orqanına məlumat verir.

10.4.3. Azərbaycan Respublikasının dövlət orqanlarında seçkili vəzifələrə namizədliyi qanunla müəyyən olunmuş qaydada qeydə alınmış şəxslər bu Qanunun 9–cu maddəsində göstərilən hüquqpozmaları törətdikdə, onlar barəsində Azərbaycan Respublikası Seçki Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş tədbirlər görülür.

10.4.4. Hakimlər bu Qanunun 9–cu maddəsində göstərilən hüquqpozmaları törətdikdə, korrupsiyaya qarşı mübarizə aparan orqan Azərbaycan Respublikasının intizam kollegiyasında baxılması və intizam tədbirlərinin görülməsi üçün bu barədə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədrinə məlumat verir.

Bu maddə, ümumiyyətlə artıq hesab edilməklə, ən azı məzmun etibarını ilə fərqli redaksiyada verilməli idi. Belə ki, bir tərəfdən, bu Qanunun 2–ci maddəsində korrupsiya hüquqpozmalarının subyektləri, o cümlədən belə subyekt qismində vəzifəli şəxslərin dairəsi artıq müəyyən edilmişdir. Digər tərəfdən, bu Qanunun 9–cu maddəsində korrupsiya hüquqpozmalarının dairəsi müəyyən edilmişdir. Göründüyü kimi, Qanunun korrupsiya hüquqpozmaları və bu hüquqpozmalara görə məsuliyyət daşıyacaq vəzifəli şəxslərlə bağlı konsepsiyası artıq müəyyənləşmişdir və 10–cu maddənin nəzərdə tutulması Qanunun həmin konsepsiyasına yeni heç bir şey gətirmir. Və əslində, hətta bu Qanunda korrupsiya hüquqpozmalarının və bu hüquqpozmaların subyektlərinin sadəcə olaraq nəzərdə tutulması faktı belə, həmin hüquqpozmaların kriminallaşdırılması və ya inzibati xəta kimi tanınması, habelə bu hüquqpozmalara görə cinayət və ya inzibati məsuliyyətin müəyyən edilməsi şəklində qəbul və tətbiq oluna bilməz (9–cu maddə ilə bağlı şərhə baxın). Bu baxımdan da həmin maddədə nəzərdə tutulmuş müddəalar hüquqi məsuliyyətlə əlaqədar məsələlərin nizama salınması prosesində problemlərin yaranmasına səbəb ola bilər.

Qeyd olunan maddədə, eyni zamanda, korrupsiya hüquqpozmalarının ayrı-ayrı subyektlərinin məsuliyyətə cəlb olunmasının xüsusi halları ilə bağlı məsələləri nizama salmağa cəhd göstərilir. Lakin uğursuz, natamam və birtərəfli yanaşmanı ifadə edən bir cəhddir. Çünki maddədə yalnız həmin şəxslərin intizam məsuliyyətinə cəlb olunmasının xüsusi halları (əgər buna xüsusi hal demək mümkündürsə) nəzərdə tutulub, hüquqi məsuliyyətin digər növləri ilə bağlı xüsusiyyətlər isə maddədə əks olunmayıb. Əslində isə vəzifəli şəxslərin hüquqi, o cümlədən inzibati məsuliyyətə və cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmasının xüsusiyyətləri, müvafiq qanunlarda («Deputatların statusu haqqında», «Məhkəmələr və şakimlər haqqında», «Dövlət gulluğu haqqında» qanunları və sairəni göstərmək olar) daha ətraflı nəzərdə tutulmuşdur.

Qeyd olunanların əyani təsdiqi üçün qüvvədə olan qanunvericilikdən və normativ-hüquqi bazadan bir nümunə gətirmək yerinə düşərdi. Bu Qanunun 10.4.4-cü maddəsinə görə, hakimlər korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalar törətdikdə, korrupsiyaya qarşı mübarizə aparan orqan intizam kollegiyasında baxılması və intizam tədbirlərinin görülməsi üçün bu barədə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədrinə məlumat verir. Və bu maddədə bu məsələ ilə, yəni hakimlərin intizam məsuliyyəti ilə bağlı hər hansı bir xüsusiyyət, hər hansı başqa bir qayda və ya tənzimləmə nəzərdə tutulmayıb. Sadəcə olaraq məlumat vermə faktı təsbit olunub. Hakimlərin cinayət və ya inzibati məsuliyyətinin xüsusiyyətləri barədə isə bu maddədə, ümumiyyətlə, heç bir qayda nəzərdə tutulmayıb, yəni maddənin konsepsiyasına görə sonuncu məsələlər mövcud qanunvericiliyə uyğun olaraq həll olunur. Belə olan halda, intizam məsuliyyətinin digər məsuliyyət növlərindən fərqli olaraq, bu maddədə xüsusi hal kimi nəzərdə tutulması başa düşülən deyil. Ən azı ona görə ki, hakimlərin intizam məsuliyyətinə cəlb olunması əsasları və qaydası, eləcə də cinayət törətmiş hakimlərin səlahiyyətlərinə xitam verilməsinin əsasları və qaydası «Məhkəmələr və şakimlər haqqında» 1997-ci il 10 iyun tarixli Azərbaycan Respublikası Qanununda kifayət qədər aydın və ətraflı nəzərdə tutulmuşdur. Həmin Qanunun 111-ci maddəsinə uyğun olaraq hakimlər yalnız aşağıdakı əsaslara görə intizam məsuliyyətinə cəlb edilə bilərlər:

- işlərə baxarkən qanunvericiliyin tələblərini kobudcasına pozduqda;

- məhkəmə etikasını pozduqda;
- əmək intizamını kobudcasına pozduqda;
- hakim adına ləkə gətirən ləyaqətsiz hərəkətə yol verdikdə.

Həmin Qanunun 112–ci maddəsinə uyğun olaraq hakimlərin barəsində intizam icraatının başlanmasını Ali Məhkəmənin sədri və ya müvafiq icra hakimiyyəti orqanı qaldıra bilər. Ali Məhkəmənin, İqtisad Məhkəməsinin, Apellyasiya Məhkəməsinin, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimləri barəsində, habelə qanunvericiliyin tələblərinin kobudcasına pozulmasına və ya məhkəmə etikasını normalarının pozulmasına görə Azərbaycan Respublikası məhkəmələrinin digər hakimləri barəsində intizam icraatının başlanması məsələləri yalnız Ali Məhkəmənin sədri tərəfindən həll edilə bilər.

Hakimlər haqqında intizam icraatı intizam pozuntusunun aşkar edildiyi gündən yarım il və törədildiyi gündən iki il müddətində başlanıla bilər. Hakimlər yalnız Ali Məhkəmənin intizam kollegiyasının qərarına əsasən intizam məsuliyyətinə cəlb edilirlər. İntizam kollegiyası intizam icraatının başlandığı gündən bir ay müddətində, bir qayda olaraq, hakimin iştirakı ilə araşdırma aparır və hakim haqqında aşağıdakı qərarlardan birini qəbul edir:

- hərəkətində pozuntu müəyyən edilmədikdə və ya icraata başlama müddəti keçdikdə intizam icraatına xitam vermək;
- irad tutmaq;
- töhmət vermək.

İntizam kollegiyasının qərarından şikayət verilməmişsə, o qəbul edildiyi vaxtdan on gün sonra qüvvəyə minir və Ali Məhkəmənin sədrinə təqdim edilir. Həmin müddət ərzində intizam kollegiyasının qərarından Ali Məhkəmənin Plenumu tərəfindən yaradılmış komissiyaya şikayət verilə bilər. Komissiya on gün müddətində şikayətə baxıb intizam

kollegiyasının qərarını qüvvədə saxlayır, ləğv edir və ya ona dəyişikliklər edir və öz qərarını Ali Məhkəmənin sədrinə təqdim edir. Komissiyanın qərarı qətidir.

Hakimlər cəza verildiyi gündən bir il ərzində yenidən intizam məsuliyyətinə cəlb edilməmişsə, intizam məsuliyyətinə cəlb edilməmiş sayılırlar. Hakimlər öz xidməti vəzifələrinin icrasına vicdanlı münasibət bəslədikdə onların üzərindən intizam cəzası altı ay sonra, vaxtından əvvəl götürülə bilər.

Vəzifəli şəxslərin hüquqi məsuliyyətə cəlb olunmasının xüsusiyyətləri ilə bağlı mövcud qanunvericilikdən kifayət qədər belə nümunələr göstərmək olar. Bu isə bir daha onu göstərir ki, bu maddənin hər hansı bir hüquq yükü, hüquq çəkisi yoxdur və qeyd olunan məsələlərlə bağlı mövcud qaydaların uğursuz və natamam konstataşiyasından başqa bir şey deyildir.

Maddə 11. Korrupsiya hüquqpozmalarına görə fiziki və ya hüquqi şəxslərin məsuliyyəti

11.1. Qanunvericiliklə müəyyən edilmiş korrupsiya hüquqpozmalarını törətmiş fiziki şəxslərin hərəkətləri cinayət tərkibi yaratmadıqda, onlar inzibati qaydada cərimə edirlər.

11.2. Qanunvericiliklə müəyyən edilmiş korrupsiya hüquqpozmalarını törətmiş hüquqi şəxslər, qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada cərimə edilir və ya onların fəaliyyətinə xitam verilir.

Bu Qanunun 10-cu maddəsinin şərhilə bağlı qeyd olunmuş mülahizələr bu maddəyə də aiddir (10-cu maddənin şərhinə bax). Qanunun 11.1-ci maddəsi ilə bağlı əlavə olaraq onu qeyd etmək lazımdır ki, cinayət sayılmayan korrupsiya hüquqpozması törətmiş fiziki şəxsi inzibati qaydada cərimə etmək, yəni inzibati məsuliyyətə cəlb etmək üçün həmin şəxsin hərəkətlərində inzibati xətanın tərkibi olmalıdır. Bunun üçün isə həmin korrupsiya hüquqpozması müvafiq Qanunla İnzibati Xətalər Məcəlləsinə

daxil edilməklə inzibati xəta kimi tanınmalı və bu Məcəllədə həmin hüquqpozmağa görə cərimə növündə inzibati məsuliyyət tədbiri müəyyən olunmalıdır (9-cu maddənin şərhinə bax). Lakin «Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Qanununda» Qanunun qüvvəyə minməsinə baxmayaraq, bu Qanunda nəzərdə tutulmuş korrupsiya hüquqpozmaları kriminallaşdırılmamış, müvafiq olaraq Cinayət və İnzibati xətlər Məcəllələrinə daxil edilməmişdir. Bu vəziyyətin özü qanunvericilikdə korrupsiyaya şəraitin yaradılması kimi də qiymətləndirilə bilər.

Digər tərəfdən, 11.1-ci maddədə cərimə növündə inzibati məsuliyyət tədbirinin alternativsiz olaraq təsbit edilməsi də problemli görünür. Korrupsiya hüquqpozmalarının törədilməsinə görə, onların xarakterindən asılı olaraq, inzibati məsuliyyət tədbirinin müxtəlif növləri nəzərdə tutulmalıdır. Maddənin mövcud redaksiyası isə törədilən əməlin xarakterinə uyğun olaraq digər inzibati tənbeh növlərinin tətbiqini istisna edir. Bu qaydanın olduğu kimi Məcəlləyə daxil edilməsi burada əksini tapmış bir sıra prinsiplərin, o cümlədən ədalətlik prinsipinin pozulmasına şərait yaradardı.

Qanunun 11.2-ci maddəsində korrupsiya hüquqpozmalarına görə hüquqi şəxslərin hüquq məsuliyyəti nəzərdə tutulur. Həmin maddəyə uyğun olaraq korrupsiya hüquqpozmaları törətmiş hüquqi şəxslər cərimə edilir və ya onların fəaliyyətinə xitam verilir. Əvvəlki maddələr şərh edilərkən kriminallaşdırma və məsuliyyətin əsasları ilə bağlı problemlərə kifayət qədər toxunulduğundan, bu maddə ilə əlaqədar əlavə olaraq onu qeyd etmək lazımdır ki, maddədə istifadə olunan “fəaliyyətinə xitam verilir” ifadəsi qüsurlyu одыундан, burada hüquqi şəxsin “ləğv edilməsi” ifadəsindən istifadə daha düzgün olardı. Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinə görə hüquqi şəxs dövlət qeydiyyatına alındığı andan mülki hüquqlara malikdir və mülki vəzifələr daşıyır. Həmin Məcəlləsinin 44.1-ci maddəsinə uyğun olaraq hüquqi şəxsin hüquq qabiliyyətinə, onun ləğvinin başa çatdığı andan xitam verilir Buradan göründüyü kimi, hüquqi şəxsin fəaliyyətinə xitam vermək onun hüquqi şəxs kimi mövcudluğuna, yəni hüquq qabiliyyətinin ləğvinə əsas olmur. Hüquqi şəxsin ləğvi onun mövcudluğuna və fəaliyyətinə, hüquq və vəzifələrinin hüquq varisliyi

qaydasında başqa şəxslərə keçmədən xitam verilməsi deməkdir. Bu baxımdan hüquqi şəxsin “ləğv edilməsi” ifadəsi daha dəqiq sayılmalıdır.

Nəhayət, qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində korrupsiya hüquqpozmalarına görə cinayət məsuliyyətini inzibati məsuliyyətdən fərqləndirən meyarlar müəyyən edilməlidir. Əks təqdirdə Qanunun 11-ci maddəsinin tətbiqi qeyri-mümkündür.

Beləliklə, Qanunun 11-ci maddəsi də həm konsentyal baxımından, həm mahiyyət etibarilə və həm də qanunvericilik texnikası və ifadə tərzini baxımından yararsızdır və onun bir sıra hüquqi problemlər yaradacağı şübhəsizdir. Ona görə də bu maddənin də qanundan çıxarılması daha məqsədəuyğun olardı.

Maddə 12. Qanunsuz əldə edilmiş əmlakın götürülməsi və qanunsuz əldə edilmiş imtiyaz və ya güzəştlərin dəyərinin ödənilməsi

12.1. Vəzifəli şəxslər tərəfindən qanunsuz əldə edilmiş əmlak və qanunsuz əldə edilmiş imtiyazlar və ya güzəştlərin dəyəri könüllü olaraq dövlət nəfinə ödənilir. Vəzifəli şəxslər qanunsuz əldə edilmiş əmlakı könüllü olaraq qaytarmaqdan və ya onun dəyərini, habelə qanunsuz əldə edilmiş imtiyaz və ya güzəştlərin dəyərini könüllü olaraq ödəməkdən imtina etdikdə, qanunsuz əldə edilmiş əmlak və ya onun dəyəri, qanunsuz əldə edilmiş güzəşt və ya imtiyazların dəyəri müvafiq dövlət orqanlarının iddiası əsasında məhkəmə tərəfindən dövlətin nəfinə ödənilir.

12.2. İşə məhkəmədə baxılana qədər iddianın təmin edilməsi üçün məhkəmə tərəfindən cavabdehin əmlakı barədə mülki-prosessual qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada tədbirlər görülməlidir.

Bu maddənin müəyyən etdiyi qaydaya görə, vəzifəli şəxslərin qanunsuz əldə etdikləri əmlak və qanunsuz əldə etdikləri imtiyazların və ya güzəştlərin dəyəri dövlət nəfinə ödənilməlidir. Lakin bu konsepsiya hansı halları nəzərdə tutur? Hansı korrupsiya hüquqpozmalarının törədilməsi ilə

bağlı bu qayda tətbiq olunmalıdır? Bu qayda cinayət və ya inzibati xəta sayılan korrupsiya hüquqpozmalarının törədilməsi hallarına da şamil olunurmu? Bu qayda əmlak müsadirəsi ilə bağlı CM-nin 51-ci maddəsində və İXM-nin 23.1.4-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş qayda ilə ziddiyyət təşkil etmirmi?

Göründüyü kimi, maddənin konsepsiyası və məzmunu çoxlu sayda suallar doğuracaq qədər qeyri-müəyyəndir. Bu da ondan irəli gəlir ki, həmin qayda müəyyən olunarkən korrupsiya hüquqpozmalarının xarakteri və təhlükəlilik dərəcəsi, əmlak müsadirəsi ilə bağlı mövcud qaydalar, habelə iddia hüququnun, mülki prosesin bir çox önəmli prinsipləri nəzərə alınmamışdır. Nəticədə bütün korrupsiya hüquqpozmalarının törədilməsi hallarına şamil olunması təsəvvürü yaradan ümumi bir qayda meydana gəlmişdir. Halbuki, korrupsiya hüquqpozmaları arasında aparılan müvafiq fərqləndirilmədən, həmin hüquqpozmaların təsnifatından (cinayət, inzibati və ya intizam məsuliyyətinə səbəb olan hüquqpozmalar) asılı olaraq bu qaydanın müəyyən olunması, həmin qaydanın həm ümumi xarakterə malik olması ilə bağlı sualları, həm də yuxarıda sadalanan bir sıra sualları aradan qaldıra bilərdi. Belə olan halda, həmin qaydanın cinayət və ya inzibati xəta sayılan korrupsiya hüquqpozmalarının törədildiyi hallara şamil olunmadığı da aydın olardı (bu cinayət məsuliyyətini və ya inzibati məsuliyyəti müəyyən edən və cinayət və ya inzibati xəta törətmiş şəxsin cəzalandırılmasını (tənbəh edilməsini) nəzərdə tutan qanunların, müvafiq olaraq yalnız bu Məcəllələrə daxil olunduqdan sonra tətbiqinin mümkünlüyü ilə bağlı konsepsiyadan da irəli gəlir (9-cu maddənin şərhinə baxın)). Başqa sözlə desək, maddədə vəzifəli şəxslər tərəfindən, ümumiyyətlə korrupsiya hüquqpozmalarının törədildiyi bütün hallara deyil, yalnız cinayət və ya inzibati xəta sayılmayan korrupsiya hüquqpozmalarının törədilməsi hallarına şamil olunan qayda müəyyən edilməli idi (iddia əsasında əmlakın və ya onun dəyərinin dövlət nəfinə ödənilməsi qaydasının yararsızlığı barədə isə transformasiya olunmuş əmlakın müsadirəsi ilə əlagədar bir qədər aşağıda şərh veriləcək). Çünki cinayət sayılan korrupsiya hüquqpozmalarının törədilməsi yolu, yəni cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın müsadirəsi ilə bağlı xüsusi qayda cinayət qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuşdur. Və cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlak məhkəmə tərəfindən cinayət-prosessual qanunvericiliyə uyğun olaraq müsadirə yolu

ilə dövlət nəfinə alınır. Müsadirə ilə bağlı bir qədər fərqli qayda inzibati xətalər Məcəlləsində də nəzərdə tutulmuşdur. Yeri gəlmişkən qeyd edim ki, əmlak müsadirəsi ilə əlaqədar sonuncu hər iki qaydanın təkmilləşdirilməsinə ehtiyac var. Lakin bu başqa bir müzakirənin predmetidir.

Digər tərəfdən, bu maddədə qanunsuz əldə edilmiş əmlakın transformasiyası barədə heç bir müddəə nəzərdə tutulmamışdır. Əslində, bu problem Azərbaycan qanunvericiliyində və hüquq ədəbiyyatında həll olunmamış qalmaqdadır. Belə güman edək ki, vəzifəli şəxs fiziki şəxsdən 50.000 ABŞ dolları məbləğində rüşvət götürərək, həmin pulla özünə ev almış və ya tikdirmişdir. Fakt üzrə sonradan cinayət işi başlanmış və bu iş baxılması üçün məhkəməyə göndərilmişdir. Cinayət təqibini həyata keçirən prokuror Azərbaycan Respublikası Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 84.2.3-cü maddəsini əsas tutaraq, məhkəmədə vəzifəli şəxs tərəfindən əldə edilmiş əmlakın – 50.000 ABŞ dollarının transformasiya edilməsi nəticəsində ortaya çıxmış yeni əmlakın – alınmış və ya tikilmiş evin müsadirə edilməsini və ya onun dəyərinin dövlətin nəfinə ödənilməsini tələb etməkdə haqlıdır mı? Bu suala cavabı müvafiq qanunvericilikdə axtaraq.

Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 51.1-ci maddəsi xüsusi müsadirəni nəzərdə tutur. Bu isə o deməkdir ki, yalnız məhkumun cinayət törədərkən istifadə etdiyi alət və vasitələrin, habelə cinayət yolu ilə əldə etdiyi əmlakın müsadirəsinə yol verilir. Lakin həmin maddədə cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın dəyərinə uyğun olan dəyərin müsadirəsi imkanı nəzərdə tutulmamışdır. Hesab edirəm ki, məhz bu baxımdan CM-nin əmlak müsadirəsi ilə əlaqədar mövcud konsepsiyası, transformasiya olunmuş əmlakın müsadirəsinin mümkünlüyü məsələsinə birmənalı cavab vermir.

Əlbəttə, Qanunun 12.1-ci maddəsinin ifadə tərzinə görə belə təsəvvür yaranır ki, transformasiya olunmuş əmlakın müsadirəsinə yol verilir. Belə təsəvvürün yaranmasına səbəb, maddədə müəyyən edilən normanın, “əmlakın və ya onun dəyərinin müvafiq dövlət orqanının iddiası əsasında məhkəmə tərəfindən dövlət nəfinə ödənilməsi” şəklində ifadə olunmasıdır və bu ifadə tərzini də əmlak müsadirəsi ilə bağlı ifadə tərzini çox xatırladır.

Lakin bu ödəmə hansı məhkəmə icraatı qaydasında – cinayət və ya mülki məhkəmə icraatı qaydasında həyata keçirilməlidir? Maddədə bu məsələyə aydınlıq gətirilmir. Aydındır ki, cinayət sayılan korrupsiya hüquqpozmasının törədildiyi hallarda, qanunsuz əldə olunmuş əmlak və ya onun dəyəri Azərbaycan Respublikasının cinayət və cinayət–prosesual qanunvericiliyinin müddəaları əsas götürülməklə müsadirə oluna bilər. Yəni transformasiya olunmuş əmlakın müsadirəsi barədə yuxarıda qeyd olunan qaydanın cinayət məhkəmə icraatında tətbiq olunması üçün həmin qayda mütləq cinayət qanunvericiliyində nəzərdə tutulmalıdır. Lakin Qanunda bu qayda ilə bağlı cinayət qanunvericiliyinə müvafiq dəyişiklik nəzərdə tutulmamışdır. Bu prinsip inzibati xəta sayılan korrupsiya hüquqpozmasının törədildiyi hallara da aiddir.

Əgər qanunverici qanunsuz əldə olunmuş əmlakın və ya onun dəyərinin müvafiq dövlət orqanının iddiası əsasında mülki məhkəmə icraatı qaydasında ödənilməsi məqsədini güdürsə, onda bu qayda iddia hüququ, iddianın qaldırılması hüququnun mənsubiyyəti, iddia tələbinin əsası və sairə kimi bir sıra fundamental prinsiplərlə konseptual baxımdan ziddiyyət təşkil edir. Hesab edirəm ki, 12.1–ci maddədə müəyyən edilən bu qayda mahiyyət etibarını ilə əmlak müsadirəsi xarakteri daşıyır və onun mülki məhkəmə icraatı qaydasında tətbiqinin nəzərdə tutulması prinsip etibarını ilə yanlış mövqedir. Belə yanlış mövqenin kökündə isə, fikrimizcə, korrupsiya hüquqpozmasının fiziki şəxslərə münasibətdə mülki–hüquqi məsuliyyətə səbəb olması ilə bağlı müddəa dayanır (10.1–ci maddəyə bax).

Ümumiyyətlə, bu maddənin şərhini bir sıra anlayışların izahını da tələb edir. İlk növbədə qeyd etmək lazımdır ki, Qanunda “imtiyaz” və “güzəşt” terminlərinin mənalari açıqlanmalı idi. Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 135.2–ci maddəsinə uyğun olaraq əmlak istənilən əşyaların və qeyri–maddi əmlak nemətlərinin toplusudur. Həmin Məcəllənin 137–ci maddəsinə əsasən “başqa şəxslərə verilə bilən və ya sahibinə maddi fayda və ya başqa şəxslərdən nəyi isə tələb etmək hüququ vermək üçün nəzərdə tutulan tələblər və hüquqlar qeyri–maddi əmlak nemətləridir”. Yəni mülki qanunvericilik dövrüyəsində maddi əmlak və qeyri–maddi əmlak nemətləri ifadələrindən istifadə edilir. “İmtiyaz” və ya “güzəşt” terminləri ilə ifadə olunan dəyərlər maddi əmlaka və ya qeyri–maddi əmlak nemətlərinə daxil

deyilmi? Əgər daxildirsə, onda “imtiyazlar” və “güzəştlər” terminlərinin əvəzinə qanunda kontekstə uyğun olaraq “maddi əmlak və ya qeyri-maddi əmlak nemətləri” söz birləşmələrindən istifadə edilməsi həm dil baxımından, həm də tətbiqi təcrübə baxımından daha məqsədəuyğun olardı.

Maddə 13. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlar nəticəsində qəbul olunmuş aktların ləğv edilməsi

Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlar nəticəsində qəbul olunmuş aktlar müvafiq dövlət orqanları tərəfindən və yaxud müvafiq dövlət orqanlarının və ya digər şəxslərin müraciəti əsasında məhkəmə tərəfindən ləğv edilə bilər.

Bu maddədə nəzərdə tutulmuş müddəalar korrupsiyanın nəticələri haqqında məsələnin tənzimlənməsi zərurətindən doğur. Çünki, korrupsiya qəbul olunmuş aktların, bağlanmış kontraktların ləğv olunması, konsessiyaların geri çağırılması və ya digər analoji instrumentlərin tətbiq olunması üçün əhəmiyyət kəsb edən амил qismində çıxış edir. Bu kontekstdən çıxış edərək qanunverici maddədə korrupsiyanın nəticələrinin aradan qaldırılmasına və status-kvonun bərpa olunmasına yönəlmiş hüquqi mexanizmlər nəzərdə tutmuşdur. Bu mexanizmləri şərti olaraq iki qrupa bölmək olar:

1. Korrupsiya hüquqpozmlarının nəticələrinin inzibati qaydada aradan qaldırılması. Buraya aşağı dövlət orqanının qəbul etdiyi inzibati aktın subordinasiya baxımından yuxarı dövlət orqanı tərəfindən ləğv edilməsi halları daxildir.

2. Korrupsiya hüquqpozmlarının nəticələrinin məhkəmə qaydasında aradan qaldırılması. Həmin qaydaya görə, müvafiq dövlət orqanının və ya maraqlı şəxsin müraciəti əsasında korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlar nəticəsində qəbul edilmiş inzibati akt, bağlanmış kontrakt məhkəmə tərəfindən ləğv edilə bilər.

Bu maddənin konsepsiyası korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlar nəticəsində qəbul olunmuş bütün aktların ləğv olunmasını nəzərdə tutur. Bu baxımdan məhkəmə aktlarının, xüsusilə də yuxarı instansiya məhkəmələrinin aktlarının ləğvi məsələsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Qeyd etmək lazımdır ki, qeyd olunan məsələnin həlli ilə bağlı hüquqi mexanizmlər Azərbaycan Respublikasının mövcud qanunvericiliyində öz əksini tapmamışdır. Digər tərəfdən, belə məhkəmə aktları nəticəsində zərər çəkmiş şəxslərə vurulan maddi və mənəvi zyanın ödənilməsi məsələsi meydana çıxıb bilər. Bütün bu məsələlər Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericilik aktlarına dəyişikliklərin edilməsi yolu ilə öz həllini tapmalıdır.